

## Trefwoorden

Beslag - Bewarend beslag onder derden – Verklaring van derde beslagene – Laattijdige verklaring – Insolventie van ondernemingen - Faillissement – Overlijden – Overmacht – Uitzonderlijke omstandigheden – Beoordelings- en matigingsbevoegdheid van de beslagrechter

## Samenvatting

Art. 25 Faillissementswet – thans art. XX.120. § 1 WER – doet geen afbreuk aan de verplichting van de derde beslagene om binnen de vijftien dagen een volledige en nauwkeurige verklaring van derde beslagene over te maken.

Indien de enige zaakvoerder van de derde beslagene, die tevens zaakvoerder was van de beslagen schuldenaar, zich tien dagen na de betekening van het derdenbeslag van het leven beneemt, maakt dit overlijden geen overmacht uit die de derde beslagene vrijstelt van het afleggen van de verklaring van derde beslagene, wanneer die persoon namens de beslagen schuldenaar eerder wel nog derdenverzet heeft ingesteld tegen het derdenbeslag. Er is in hoofdte van de derde beslagene/rechtspersoon geen onmogelijkheid om binnen de wettelijke termijn een verklaring van derde beslagene af te leggen.

### **Duidingsnoot: Overmacht versus uitzonderlijke omstandigheden bij het rechtvaardigen van de laattijdige verklaring van derde beslagene**

Het besproken arrest gaat in op een aantal rechtvaardigingsgronden die derde beslagenen inroepen indien zij niet of niet tijdig de verklaring van derde beslagene hebben afgelegd. De uitspraak illustreert onder meer het onderscheid tussen overmacht enerzijds en de uitzonderlijke omstandigheden in het licht van de beoordelings- en matigingsbevoegdheid van de rechter anderzijds. In het eerste geval is de derde beslagene volledig bevrijd van zijn verplichting om een verklaring af te leggen. In het tweede geval kan de rechter beslissen om de sanctie van de schuldenaarsverklaring hetzij niet op de te leggen hetzij te matigen (zie hieromtrent ook: E. Dirix, *Beslag* in *APR*, Mechelen, Kluwer, 2018, 466, nr. 704; K. Paridaen, “Commentaar bij artikel 1456 Ger.W”, *Comm. Ger.*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2021, 7, nr. 12; K. Rigaux en J. Baeck, “De schuldenaarsverklaring bij beslag onder derden” (noot onder Rb. Oost-Vlaanderen 4 september 2018), *RW* 2019-20, (709) 710, nr. 3).

Een schuldeiser legt bewarend beslag onder derden ten laste van een vennootschap voor een bedrag van 224.812,98 euro. De beslagen vennootschap wordt anderhalve maand later failliet verklaard. Kort nadien stelt de schuldeiser een vordering in tot schuldenaarsverklaring tegen twee derde beslagenen (een natuurlijke persoon en een intussen ontbonden rechtspersoon) wegens het niet tijdig afleggen van de verklaring van derde beslagene. De eerste rechter veroordeelt beide derde beslagenen tot een deel van de oorzaken en de kosten van het bewarend beslag, en dit voor een bedrag van 3.000 euro .

Voor de appelrechter argumenteert de natuurlijke persoon/derde beslagene dat de vordering tot schuldenaarsverklaring onmogelijk kan worden ingewilligd. In het licht van art. 25 Faillissementswet (thans art. XX.120. § 1 WER) zou het beslag van rechtswege zijn opgeheven door het faillissement van de beslagen schuldenaar. Het hof van beroep te Antwerpen oordeelt dat deze bepaling geen afbreuk doet aan de verplichting van derde beslagenen om binnen de vijftien dagen een volledige en nauwkeurige verklaring van derde beslagene over te maken. In het voorliggende geval was dit zelfs nog geruime tijd voor het vonnis van faillietverklaring. Het feit dat de natuurlijke persoon/derde beslagene zich niet de moeite heeft getroost om de bij het exploitat gevoegde modelverklaring van derde beslagene in te vullen, te ondertekenen en terug te zenden, beschouwt het hof als een obstructie van de beslagprocedure. Niettemin houdt het hof er rekening mee dat de natuurlijke persoon/derde beslagene

het slachtoffer was geworden van de beslagen schuldenaar. Meer bepaald had hij facturen ontvangen van de beslagen schuldenaar voor werken die niet eens waren uitgevoerd, zelfs niet gedeeltelijk. Op het ogenblik van de beslaglegging wist de natuurlijke persoon/derde beslagene dus niet voor welk bedrag hij eventueel als schuldenaar van de beslagene zou worden aangemerkt. Rekening houdend met dit gegeven, het faillissement van beslagen schuldenaar en de afwezigheid van enige invloed van de tekortkoming van de natuurlijke persoon/derde beslagene op de kansen van de schuldeiser/beslaglegger om zijn schuldvordering veilig te stellen, matigt het hof de sanctie van artikel 1456, eerste van het Gerechtelijk Wetboek tot 3.000 euro.

De vereffenaar van de derde beslagene/rechtspersoon argumenteert op zijn beurt dat het niet tijdig afleggen van de verklaring van derde beslagene te wijten is aan het gegeven dat de enige zaakvoerder, die ook zaakvoerder was van de beslagen schuldenaar, zich van het leven heeft benomen tien dagen na de betekening van het derdenbeslag. Het hof stelt vast dat de zaakvoerder reeds eerder op de hoogte was van het beslag, aangezien hij enkele dagen voordien nog verzet had ingesteld namens de beslagen schuldenaar tegen het derdenbeslag. Aldus was er in hoofde van de derde beslagene/rechtspersoon geen onmogelijkheid om binnen de wettelijke termijn een verklaring van derde beslagene af te leggen. Bijgevolg neemt het hof dit overlijden niet in aanmerking als overmacht. Niettemin houdt het hof rekening met het feit dat de rechtsopvolgers van de enige zaakvoerder het initiatief hebben genomen om de stuurlaarsloos geworden rechtspersoon te laten ontbinden. Dat heeft geleid tot de aanstelling van een vereffenaar die bij kennisname van het beslag een verklaring van derde beslagene heeft afgelegd. Daarnaast heeft het verzuim geen schade toegebracht aan de schuldeiser-beslaglegger. Aldus bevestigt het hof van beroep de matiging van de schuld tot 3.000 euro.

Vooreerst bevestigt het hof van beroep te Antwerpen met deze uitspraak op terechte wijze de heersende opvatting dat het faillissement van de beslagen schuldenaar geen afbreuk doet aan de verplichtingen van de derde beslagene. Hoewel het faillissement ervoor zorgt dat een collectief beslag in de plaats komt van het individuele beslag, heeft het niet tot gevolg dat de verplichtingen van de derde beslagene tenietgaan of ophouden te bestaan. Hij kan dus nog steeds aansprakelijk worden gesteld voor een laattijdige verklaring (Gent 10 oktober 2006, *RW* 2006-07, 1245; Kh. Tongeren 2 december 2002, *RW* 2003-04, 1154). Het vermogen van de derde beslagene bevindt zich immers buiten de faillissementsvereffening (zie ook E. DIRIX, *Beslag in APR*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, 468, nr. 707).

Het meest in het oog springt het oordeel van het hof over het niet afleggen van de verklaring van derde beslagene door de zaakvoerder die enkele dagen na de betekening uit het leven stapt. Volgens het hof maakt deze betreurenswaardige gebeurtenis geen overmacht uit. Vanuit juridisch-technisch oogpunt is deze beslissing niet zo verwonderlijk. Andere auteurs merkten reeds eerder op dat er in de gepubliceerde rechtspraak geen gevallen te vinden zijn waarin een derde beslagene wegens overmacht bevrijd werd van zijn plicht om een verklaring van derde beslagene af te leggen. (K. RIGAUX en J. BAECK, “De schuldenaarsverklaring bij beslag onder derden” (noot onder Rb. Oost-Vlaanderen 4 september 2018), *RW* 2019-20, (709) 710, nr. 3). Zo oordeelde het hof van beroep te Antwerpen reeds eerder dat de verkeerde klassering van een beslagexploot (Antwerpen 23 mei 2007, *P&B* 2008, 43), een vergetelheid waarvan de omstandigheden niet verder worden toegelicht (Antwerpen 26 juli 2011, *NJW* 2012, 384, noot A. VANDERHAEGHEN) of de jeugdige leeftijd van de zaakvoerder van een rechtspersoon (Antwerpen 25 februari 2020, *P&B* 2020, 207) geen overmacht vormen.

Het beslagrecht maakt echter integraal deel uit van het burgerlijk procesrecht. De criteria om te besluiten tot overmacht in het burgerlijk procesrecht zijn dezelfde als de criteria die het burgerlijk recht als uitgangspunt neemt (B. VANLERBERGHE, “Overmacht in het burgerlijk proces” in J. ROZIE, S.

RUTTEN en A. VAN OEVELEN (eds.), *Overmacht*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 65-66, nr. 6). Het moet gaan om een voorval buiten de wil van een partij dat zij redelijkerwijze niet heeft kunnen voorzien of voorkomen, en dit voorval moet bovendien leiden tot een volstrekte onmogelijkheid tot nakoming (Vgl. S. STIJNS, *Verbintenissenrecht*, I, Brugge, die Keure, 2015, 163, nr. 212; W. VAN GERVEN en A. VAN OEVELEN, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2015, 171-172).

Ernstige psychische problemen en depressies van een procespartij vormen in dat opzicht een delicate kwestie. In principe maken zij het niet volstrekt onmogelijk om een bepaalde proceshandeling te stellen (X. TATON en G. ELOY, “La force majeure en droit de la procédure: un moyen au secours des justiciables forclos” in *La force majeure. État des lieux*, Limal, Anthemis, 2013, (135) 141, nr. 8). Zo zou de getroffen persoon nog steeds instructies kunnen geven aan een advocaat of de hulp kunnen inroepen van personeel, familieleden of vrienden (zie o.m. Antwerpen 25 juni 1995, AFT 1995, 409). Deze overweging heeft mogelijk meegespeeld in het oordeel van het hof van beroep dat er geen sprake was van overmacht.

Niettemin zijn er ook feitenrechters die het criterium van onmogelijkheid binnen het procesrecht op relatieve wijze invullen. Zo werden een toestand van ernstig psychisch onevenwicht (Brussel 9 juni 1992, FJF1993, 35) en de opname in een psychiatrische kliniek (Arbrb. Luik 4 oktober 1973, Pas., 1975, III, 19) in aanmerking genomen als gebeurtenissen waarop een procespartij geen invloed had en die hij niet kon voorzien of voorkomen. Dergelijke voorvallen rechtvaardigden dus een laattijdig bezwaar tegen een belastingaanslag of een laattijdig beroep tegen een beslissing van de mutualiteit. In een andere zaak oordeelde het hof van beroep te Antwerpen dat de zware mentale problemen van een belastingplichtige in se geen overmacht uitmaakten. Niettemin stelde het hof in het specifieke geval vast dat de man nooit in het bezit was gekomen van de aan hem gerichte briefwisseling. Zijn familie zou al zijn briefwisseling tijdens de ziekteperiode hebben achtergehouden of uit onverschilligheid hebben verwijderd. Het laattijdig bezwaarschrift was dus toch nog ontvankelijk (Antwerpen 25 juni 1995, AFT 1995, 409). Voorts besliste het arbeidshof te Brussel dat een ernstige psychische aandoening en een psychotrope behandeling kunnen kwalificeren als overmacht, maar in casu achtte het hof het zinvol om hierover een advies in te winnen van een deskundige (Arbh. Brussel 7 februari 2013, ECLI:BE:CTBRL:2013:ARR.20130207.1). Hoewel er ook uitspraken zijn in de andere richting (o.m. aangehaald door X. TATON en G. ELOY, “La force majeure en droit de la procédure: un moyen au secours des justiciables forclos” in *La force majeure. État des lieux*, Limal, Anthemis, 2013, (135) 141, nr. 8), sluit niets uit dat een psychische crisis in bepaalde omstandigheden ook een geval van overmacht oplevert die een laattijdige verklaring van derde beslagene rechtvaardigt.

In de besproken zaak neemt het hof van beroep de concrete omstandigheden die gepaard gingen met de nalatigheid van de derde beslagene wel in rekening om de sanctie van de schuldenaarsverklaring te matigen. Het hof veroordeelt de derde beslagene tot 3000 euro, wat slechts een kleine fractie (1,3%) is van de oorzaken en kosten van het beslag. In die zin waren de vermogensrechtelijke gevolgen van de beslissing relatief beperkt. In dergelijke gevoelige kwesties speelt natuurlijk nog een ander aspect mee. Zelfs indien een rechter op basis van zijn beoordelings- en matigingsbevoegdheid zou beslissen om de sanctie niet op te leggen, kan het niet aanvaarden van overmacht een moeilijk te verteren boodschap zijn voor de nabestaanden. Het vasthouden aan de veronderstelling dat een partij in de moeilijkste omstandigheden aan haar juridische verplichtingen kan voldoen, komt in spanning met de verwachtingen die rechtszoekenden koesteren van een rechtssysteem.

Wannes Vandenbussche